

C:\Users\Plazma\Desktop\Knhy pdf\Nová složka
(2)\Simak_Clifford_D-Jak_na_to.PDB

PDB Name: Simak Clifford D - Jak na to
Creator ID: REAd
PDB Type: TEXT
Version: 0
Unique ID Seed: 0
Creation Date: 22.9.2007
Modification Date: 22.9.2007
Last Backup Date: 1.1.1970
Modification Number: 0

Clifford Simak

Jak na to

I.

Gordon Knight se už nemohl dočkat, až mu skončí pěti-hodinová pracovní doba a on bude moci domů. Dnes měl zvlášť naspěch, protože čekal, že mu doručí stavebníci Jak na to, kterou si objednal, a chtěl s ní hned začít pracovat.

Nešlo tady jen o to, že vždycky toužil mít psa, i když toto přání jistě sehrálo podstatnou úlohu, ale i o možnost zkusit s tímto vybavením něco úplně nového. Ještě nikdy neměl v ruce soupravu Jak na to s biologickými komponenty a byl pořádně rozrušený. I když, samozřejmě, pes bude biologický jen do jisté míry a z větší části rozložený na díly, které bude stačit pouze sestavit. Bylo to ale cosi neobvyklého a chtěl se do toho okamžitě pustit.

Byl do myšlenek na psa zabráný natolik, že pocítil lehkou podrážděnost, když se Randall Stewart při návratu z jedné ze svých častých cest za občerstvením zastavil u jeho stolu, aby se pochlubil pokroky, jichž dosáhl v domácím zubním lékařství.

"Je to hračka," oznámil mu Stewart. "Nic na tom není, pokud se řídíš návodem. Tady, podívej - tohle jsem zvládl včera za večer."

Přidřep si vedle Knightova stolu, otevřel ústa a hrdě si je rukou roztáhl tak, aby se Gordon mohl podívat.

"Tadyhle ten," zahuhlal a naslepo se pokoušel divoce kmitajícím prstem ukázat dotyčný zub.

Po chvíli čelist pustil, aby zapadla zpátky na místo.

"Zaplombo val jsem si ho sám," prohlásil samolibě. "Abych na to viděl, dal jsem dohromady sadu zrcadel. Tvořila součást vybavení, takže stačilo jen postupovat podle návodu."

Sáhl si prstem hluboko do úst a opatrně zkoumal své dílo. "Pracovat sám na sobě je poněkud nešikovné. Samozřejmě kdyby šlo o někoho jiného, vůbec nic by na tom nebylo."

Vyčkávavě se odmlčel.

"Musí to být zajímavé," řekl Knight.

"A taky úsporné. Nemá smysl platit zubařům při těch cenách, co si účtují. Myslím, že se vycvičím sám na sobě, a pak přiberu členy rodiny. Třeba i některé ze svých přátel, pokud budou chtít."

Pátravě se na Knighta zadíval. Ten však se na hozenou návnadu nenachytal.

Stewart to vzdal. "Příště chci vyzkoušet čištění. To musíš dolovat pod dásněmi a uvolňovat zubní kámen. Je na to takový zvláštní háček. Není důvod platit zubařům, když člověk může o své zuby pečovat sám."

"Jak to tak poslouchám, nezdá se to být zvlášť obtížné," připustil Knight.

"To je tutovka," řekl Stewart. "Musíš ale postupovat podle návodu. Není nic, co bys nedokázal udělat, pokud se řídíš instrukcemi."

V tom má pravdu, pomyslel si Knight. Člověk dokáže všechno, pokud dodrží instrukce - když to neuspěchá, posadí se, dá si na čas a všechno důkladně prostuduje.

Copak si ve volném čase nepostavil dům a nevyrobil do něj všechnen nábytek a taky zařízení? Jen ve svém volném čase, i když bůhví, jak málo ho člověk má, když musí pracovat patnáct hodin týdně.

Byla to klika, že dokázal postavit dům, když už koupil všechnu tu půdu. Ale každý kupoval to, čemu se říká reality, a Grace si usmyslela, že taky musí něco vlastnit, takže se nedalo nic dělat.

Kdyby musel platit truhláře, zedníky a klempíře, nikdy by si ten dům nemohl dovolit. Ale protože ho stavěl sám, platil postupně tak, jak pokračoval. Ovšemže to trvalo deset let, ale uvažte, jaké zábavy si přitom užil!

Seděl a myslel na všechnu tu zábavu, které si užil, i na všechnu pýchu. Ne, pane, říkal sám sobě, nikdo v mém postavení nemá lepší dům.

I když, popravdě řečeno, neudělal zase nic tak neobvyklého. Mnozí lidé, které znal, si také postavili vlastní dům nebo k němu zbudovali přístavby nebo ho přestavěli.

Často myslel na to, že by to rád zkusil znovu a začal stavět další dům, jen tak pro zábavu. Byla by to ale hloupost, protože už jeden dům měl a ten další, i kdyby ho dokončil, by se nedal prodat. Kdo by si chtěl kupovat dům, když bylo tak zábavné si ho postavit?

A stejně byla ještě spousta práce na domě, který už měl. Bylo třeba přistavět nové místnosti - nebyly samozřejmě nutné, ale mohly se hodit. A dát do pořádku střechu. A vybudovat altánek. A navíc tu byly přilehlé pozemky. Jeden čas si myslel, že provede sadové úpravy - člověk toho mohl za pár let práce ve svém volném čase pro zkrášlení prostředí spoustu udělat. Ale měl ještě tolik jiných věcí na práci, že se k tomu vlastně nikdy nedostal,

Knight a jeho soused Anson Lee často hovořili o tom, co by se dalo udělat s jejich sousedními parcelami, kdyby na to byl čas. Lee se ale nikdy na nic nezmohl. Byl to právník, ale nezdálo se, že by se svému zaměstnání příliš věnoval. Měl velkou pracovnu zaplněnou stohy právnických knih a čas od času ze široka hovořil o své odborné knihovně, ale nezdálo se, že by ji někdy používal. Obvykle vedl podobné řeči, když měl tak trochu nakoupeno, což bylo poměrně často, protože tvrdil, že musí hodně přemýšlet, a pevně věřil, že s láhví mu přemýšlení jde mnohem snáz.

Když se Stewart konečně vrátil ke svému stolu, zbývala do chvíle, kdy úředně končil pracovní den, pořád ještě víc než hodina. Knight pokradmu vytáhl z aktovky nejnovější výtisk časopisu Jak na to a začal v něm listovat, ale ostražitě přitom sledoval okolí, aby ho mohl rychle schovat, kdyby si někdo všiml, že zahálí.

Články už měl přečtené, a tak si prohlížel inzeráty. Je to škoda, pomyslel si, že člověk nemá čas dělat všechno, co se mu tady nabízelo. Například:

Sestrojte si brýle (souprava včetně testovacího zařízení a vybavení k broušení čoček).

Vyjměte sám sobě mandle (úplný návod a všechny nezbytné nástroje přiloženy).

Zařídte si v nepoužívané místnosti soukromou nemocnici (když onemocníte, nemá smysl opouštět domov právě ve chvíli, kdy nejvíc potřebujete jeho pohodlí a bezpečí).

Vyrobte si vlastní medikamenty a léčebné prostředky (sazenice padesáti různých bylin a léčivých rostlin s podrobným návodem na jejich pěstování a zpracovávání).

Vypěstujte manželce kožich (párek norků, tuna koňského masa, kožešnické nástroje).

Ušijte si své vlastní obleky a převlečníky (50 yardů vlněných látek a podšívko viny).

Postavte si televizor.

Svažte si sám své knihy.

Vybudujte si vlastní elektrárnu (ať vítr pracuje za vás).

Sestavte si robota (všeuměl, inteligentní, žádné volno, žádné přesčasy, ve službě 24 hodiny denně, nikdy se neunaví, nepotřebuje spánek ani odpočinek, udělá každou práci, jakou si budete přát).

Tak tady máme něco, co by stálo za vyzkoušení, pomyslel si Knight. Kdyby člověk měl jednoho z těchto robotů, ušetřilo by mu to spoustu práce. Byla k němu k dostání spousta příslušenství. A podle inzerátu si roboti mohli každý z těch nástavců nasadit či odpojit tak jako když si člověk navlékne rukavice anebo vyzuje pár bot.

Mít tak jednoho z těch robotů, každého dne ráno by ho vyslal do zahrady, aby sklídl všechnu kukuřici, hrách, fazole, rajčata a další zeleninu, čekající na sklizení, a úhledně ji naskládal na zadní verandě domu. Možná by se tak dal i zvýšit výnos zahrady, protože díky třídícímu zařízení by nesebral ani příliš zelené rajče, ani nenechal přezrát kukuřičný klas.

K dostání bylo vybavení pro domácí úklid, na odklizení sněhu, k malování pokojů a téměř k čemukoli dalšímu, co váš napadne. Stačilo si jen opatřit plnou sadu příslušenství, připravit pracovní program a dát robotovi zelenou - pak můžete starosti o dům na celý rok pustit z hlavy, robot se o všechno postará.

Mělo to jen jeden háček. Stavebnice robota přišla bezmála na deset tisíc dolarů a všechna přídatná zařízení mohla dosáhnout dalších deseti.

Knight zavřel časopis a uložil ho do aktovky.

Všiml si, že do konce pracovní doby zbývá už jen patnáct minut, což byl příliš krátký čas na to, aby něco udělal, a tak jen zůstal sedět a myslel na to, jak se dostane domů, kde na něj bude čekat jeho souprava.

Vždycky si přál mít psa, ale Grace mu to nikdy nedovolila. Jsou špinaví, říkala, a zašlapou koberce, mají blechy a všude pouštějí chlupy - a kromě toho páchnou.

Tohle ale byl pes, proti kterému nemohla nic namítat, přesvědčoval se Knight.

Nebude páchnout, zaručeně z něj nebudou línat chlupy a nikdy se na něm nebudou držet blechy, protože blecha by na napůl mechanickém, napůl biologickém psovi pošla hlady.

Měl strach, aby pes nezklamal jeho očekávání, ale protože si pečlivě prošel literaturu, kde byl pes popsán, nabyl přesvědčení, že se to nestane. Bude se svým majitelem chodit na procházky a bude se honit za klacíky a menšími živočichy a co víc mohl člověk od psa čekat? V zájmu realismu vzdával čest stromům a sloupkům u plotu, ale dávali záruku na to, že po něm nezůstanou skvrny ani loužičky.

Když se dostal domů, našel soupravu opřenou u dveří do hangáru, ale zprvu si ji nevšiml. Sotva ji zahlédl, vykláněl se tak krkolomně, aby se ujistil, že je to opravdu ona, až málem přistál ve křoví. S trochou štěstí však vznášedlo hladce posadil na šterkové přistávací ploše a byl z něj venku ještě než se přestaly točit vrtule.

Byla to skutečně jeho souprava. K hornímu víku bedny byla připíchnutá obálka a v ní dodací list. Stavebnice ale vypadala mnohem větší a těžší než očekával a napadlo ho, zda mu náhodou neposlali většího psa než si objednal. Pokusil se bednu zvednout, ale byla příliš těžká, a tak se vypravil dozadu zadům, aby ze sklepa přitáhl vozík.

Když došel na roh, na chvíli se zastavil, aby se rozhlédl po svém majetku. Dalo by se s tím mnoho udělat, pomyslel si, kdyby měl člověk čas a peníze na nákup vybavení. Mohl by pozemky proměnit v jedinou velkou zahradu. Bylo by samozřejmě třeba najmout zahradního architekta, aby mu zpracoval plán - ačkoli kdyby si koupil pár příruček o parkových úpravách a strávil nad nimi několik večerů, možná by si leccos dokázal vykoumat sám.

Na severní straně pozemku bylo jezírko, jež mu připadalo jako těžiště, kolem něhož by se měl celý park soustředit. Právě teď to byl poněkud zavhlhlý kus země, obklopený roztroušenými mokřinami a zarostlý neupravenými chumáči ostřice a rákosí, rozečteného letním vánkem. Ale stačilo by i trochu odvodnit, něco vysázet, vybudovat síť cest a nějaký ten malebný můstek či dva a bude to nádhera.

Zahleděl se přes jezírko vzhůru na kopec, k místu, kde měl svůj dům Anson Lee. Jen co bude mít psa sestaveného, zajde si s ním k Leeovi na návštěvu, protože Lee bude určitě rád, když ho navštíví se psem. Knight měl pocit, že byly chvíle, kdy Lee tak docela nesohlasil s některými věcmi, které podnikal. Jako třeba když pomáhal Grace stavět hrnčířské pece a párkrát se mu Leea podařilo zlákat, aby mu pomohl hledat ten nejvhodnější jíl.

"K čemu chcete vyrábět nádobí?" vyptával se. "Proč si neušetříte všechnu tu námahu? Všechno, co potřebujete, si můžete nakoupit za pouhou desetinu výrobních nákladů." Na Leeovi zjevně nezanechalo žádný dojem, když mu Grace začala vysvětlovat, že se nejedná o nádobí. Je to keramika, zdůrazňovala Grace, uznávaná forma umění. Zaujalo ji to natolik a dosáhla takové dovednosti - některé kusy byly opravdu dobré - že Knightovi nezbylo než se vzdát plánů na stavbu modelové železnice a rozšířit už beztak rozlehlý dům o další prostory k skladování, sušení a výstavám.

Když Grace o pár let později omrzela hrnčířina a vrhla se na malířství a Knight pro ni vybudoval ateliér, neřekl Lee už ani slovo. Knight však měl pocit, že soused mlčí jen z přesvědčení, že dál se přít by bylo zbytečné.

Psa mu ale Lee určitě schválně. Měl už takovou náturu; byl to člověk, kterého Knight s hrdostí nazýval svým přítelem, i když tak podivně odmítal jít s dobou. Zatímco každý druhý měl plnou hlavu věcí, které ještě musí udělat, Lee trávil čas v poklidu se svou dýmkou a knihami, i když ne s těmi z právnické knihovny.

Dokonce i děti dnes měly své vlastní záliby a při hře se průběžně vzdělávaly.

Mary předtím, než se vdala, zajímalo pěstování rostlin. Skleník stál hned vedle na stráni a Knightovi bylo líto, že nebyl schopen v její práci pokračovat. Je to jen pár měsíců, co zrušil její hydroponické nádrže a symbolicky tak přiznal, že člověk se nedokáže rozkrájet.

John se, přirozeně, vrhl na raketovou techniku. Po celá léta se svými kamarády ostřeloval široké okolí svými experimentálními modely. Poslední a největší z nich, dosud nedokončený, se tyčil vzadu za domem. Jednoho dne, říkal si

Knight, budu muset jít a dokončit, co hoch rozdělal. Teď právě byl John na univerzitě, ale zachovával si své zájmy, které se dále rozvíjevaly. Je to správný kluk, pomyslel si Knight s pýchou, kluk jak se patří.

Sešel po rampě do suterénu pro vozík a tak jako vždycky se na chvíli zastavil, aby se rozhlédl po místech, kde nacházel, jak se domníval, tu pravou náplň života. Tamto v rohu měl zařízenou dunu. A o kus dál měl vytyčené základy pro modelovou železnici, na níž občas pracoval. Úplně vzadu byla fotografická laboratoř. Vzpomínal, jak už v suterénu nebylo dost místa, aby si zřídil fotokomoru, a musel tedy vybourat kus zdi a vybudovat přístavek. Prolétlo mu hlavou, že se z toho nakonec vyklubal mnohem obtížnější úkol než očekával.

Vytáhl vozík, jel s ním k hangáru, naložil přepravku a pracně ji dopravil do sklepa. Pak vzal sochor a začal odstraňovat bednění. Pracoval přesně a zasněženě, protože už rozbalil spoustu stavebnic a přesně věděl, jak na to.

Když vybalil první součástky, pocítil nejasné obavy. Neměly ani tvar ani velikost, které očekával.

Zadýchaný námahou a vzrušením pokračoval v rozbalování. U druhého kusu věděl, že zásilka neobsahuje psa. U pátého si byl nade vši pochybnost jistý, co obsahovala.

Byl to robot - a pokud to dokázal posoudit, jeden z nejlepších a nejnákladnějších modelů!

Sedl si na roh bedny, vytáhl kapesník a osušil si čelo. Nakonec z víka odtrhl dodací list, který tam byl připevněný.

Panu Gordonu Knightovi, uvádělo se v něm, jedna stavebnice psa, plně hrazeno.

Pokud šlo o společnost Jak na to, a.s., byl vlastníkem psa. A pes byl zaplacený - jak tam stálo, plně hrazený.

Znovu se posadil na bednu a zadíval se na součástky robota.

Nikoho vůbec nic nenapadne. Až budou provádět inventuru, bude firmě Jak na to přebývat jeden pes a chybět jeden robot, ale při fůrách objednávek stavebnic a tisících prodaných robotů není možné chybu odhalit.

Gordon Knight nikdy, za celý svůj život, vědomě neprovedl nic nečestného. Teď ale dospěl k nečestnému rozhodnutí, o němž věděl, že je nečestné a ničím se nedalo ospravedlnit. Snad nejhorší na tom bylo to, že se sám k sobě zachoval nečestně.

Nejprve si řekl, že zásilku vrátí, ale - protože vždycky toužil skládat robota - na zkoušku ho sestaví, opět rozebere, zabalí a odešle zpátky společnosti. Neuvede ho do provozu. Jen ho sestaví.

Celou tu dobu ale věděl, že sám sobě lže, uvědomoval si, že krok za krokem, vyhýbavě, ale jistě upadá do nepoctivosti. A byl si vědom toho, že to takhle dělá proto, že nemá odvahu být rovnou nastíní se zákony.

Takže se toho večera posadil, pečlivě si přečetl návod a postupně se seznámil s každou součástkou a všemi jejími zvláštnostmi. Protože jediné tak se dalo zacházet se stavebnicí Jak na to. Nesmělo se to uspěchat. Bylo třeba postupovat zvolna, bod po bodu, a pevně si vštípit do paměti celkový obrázek, než jste začali součástky skládat dohromady. Knight už teď ovládal umění nespěchat. Kromě toho si byl vědom toho, že se mu zase jen tak nenaskytne další příležitost sestavovat robota.

II.

Právě začínalo jeho čtyřdenní období volna, a tak se mohl plně a celým srdcem pustit do práce. Biologické pojmy mu působily jistě potíže a musel si najít pojednání o organické chemii, aby dokázal sledovat průběh určitých procesů. Zjistil, že to není žádná legrace. O organickou chemii se už dlouhou dobu nezajímal a jak zjistil, to málo co znal, mezitím zapomněl.

Následujícího dne, když byl čas jít do postele, konečně z učebnice vystrachal dostatek informací, aby pochopil, co bylo třeba k sestavení robota.

Poněkud ho vyvedlo z míry, když Grace, jakmile zjistila, na čem pracuje, okamžitě pro robota začala vymýšlet domácí úkoly. Odbyl ji jak nejlíp dovedl a následujícího dne začal s montáží.

Dal robota dohromady bez nejmenších potíží, protože dovedl zručně zacházet s nástroji - ale především proto, že úzkostlivě dodržoval první zásadu kutilstvív nezačínat dříve, než budete přesně vědět, čeho chcete dosáhnout.

Zpočátku se ujišťoval, že jakmile bude mít robota sestaveného, hned ho zase rozebere. Ale když byl konečně hotový, musel přece vidět, jak pracuje. Nemělo by smysl věnovat tomu všechn ten čas a ani se nepřesvědčit, zda ho sestavil správně. Stiskl tedy aktivační spínač a přišrouboval poslední kryt.

Robot ožil a zadíval se na Knighta.

Potom řekl, "Jsem robot. Jmenuji se Albert Co je třeba udělat?"

"Dej si pohov, Alberte," chvatně odpověděl Knight. "Zatím se posad' a odpočiň si, chci si s tebou promluvit."

"Nepotřebuji odpočívat."

"No tak dobře, hlavně nespěchej. Přirozeně si tě nemůžu nechat. Ale když už jsem tě oživil, chtěl bych se přesvědčit, co dokážeš. Dům potřebuje údržbu, je třeba se postarat o zahradu, přistříhnout trávnik a taky jsem přemýšlel o sadových úpravách..."

Vtom se zarazil a uhodil se dlaní do čela. "Příslušenství! Kde seženeme všechnu výbavu?"

"To chce klid," konejšil ho Albert. "Buďte bez obav. Jen mi řekněte, co je třeba udělat."

Knight mu tedy všechno pověděl, jen terénní úpravy si nechal až na konec a zmínil se o nich poněkud nesměle.

"Sto akrů je pořádný kus země a nemůžeš tomu věnovat všechn čas. Grace potřebuje zařídit nějaké domácí práce a je tu ještě trávnik a zahrada."

"Řeknu vám, co uděláte," odpověděl Albert. "Teď připravím seznam věcí, které byste měl objednat, a pak už všechno necháte na mně. Máte dobře vybavenou dílnu. Nějak si už poradím."

"Chceš tím říct, že si sám vyrobíš vlastní příslušenství?"

"O nic se nestarejte," řekl Albert. "Kde máte tužku a papír?"

Knight mu je opatřil a Albert pořídil seznam všeho možného materiálu - ocel nejrůznější kvality a rozměrů, hliník rozličné tloušťky, měděný drát a spoustu dalších položek.

"Tumáte!" řekl Albert a podal mu papír. "S tímhle to můžeme rozjet a nepřijde vás to na víc než na tisícovku. Raději byste měl objednávku hned odeslat, abychom mohli začít."

Knight šel k telefonu, aby vyřídil objednávku, a Albert se mezitím vydal na výzvědy. Za chvíli nasbíral hromadu harampádí, které se povalovalo všude kolem.

"Všechno bezvadný materiál!" pochvaloval si.

Sebral nějaký ocelový šrot, rozpálil výheň a dal se do práce. Knight ho chvíli pozoroval a pak se odebral k večeri.

"Albert je zázrak," oznámil Grace. "Dělá si své vlastní příslušenství."

"Řekl jsi mu, jaké pro něj mám úkoly?"

"Jistě. Nejprve si ale musí vyrobit potřebné vybavení."

"Chci, aby uklidil celý dům," pokračovala Grace, "kuchyně potřebuje vymalovat, je třeba ušít nové závěsy a spravit všechny ty kapající kohoutky, na které sis nikdy nenašel čas."

"Ano, miláčku."

"Zajímalo by mě, jestli by se taky nemohl naučit vařit."

"Neptal jsem se ho, ale myslím, že ano."

"Bude to pro mne ohromná pomoc," prohlásila Grace. "Jen si to představ, teď mohu věnovat všechn čas malování."

Díky dlouhé praxi věděl docela přesně, jak zvládnout tuto část rozhovoru. Prostě se odpoutal a rozdělil se na dvě části. Jedna seděla, naslouchala a čas od času patřičným způsobem odpověděla, zatímco ta druhá přemýšlela o mnohem důležitějších věcech.

Poté, co si šli lehnout, se několikrát za noc probudil a naslouchal, jak Albert v dílně ve sklepeš rámusí. Nejprve ho to trochu překvapilo, ale pak si uvědomil, že robot pracuje den co den dvacet čtyři hodiny denně. Knight zůstal ležet, hleděl na temný strop a blahopřál si, že má robota. Samozřejmě že jenom dočasně - během jednoho či dvou dnů Alberta vrátí. Zatím ale není nic špatného na tom, když si tu věc krátký čas užije, nebo snad ano?

Nazítří ráno Knight sešel do suterénu, aby se optal, zda Albert nepotřebuje pomoc, ale robot ho přátelsky ujistil, že si vystačí. Knight chvíli postával kolem, ale pak Alberta nechal pracovat a pokusil se v sobě vzbudit zájem o model lokomotivy, který před rokem či dvěma začal stavět, ale nedokončený odložil, aby se vrhl na něco jiného. Nějak se však pro ni nedokázal patřičně nadchnout, a tak jen seděl, celý nesvůj, a uvažoval, co se to s ním děje. Možná potřebuje nějakou novou zálibu. Často uvažoval o tom, že by se chtěl věnovat loutkářství a třeba právě teď nastala chvíle, kdy s ním začít.

Vyhledal si pár katalogů a výtisků časopisu Jak na to, ale vyvolaly v něm jen mdlý a prchavý zájem o lukostřelbu, horolezectví a stavbu lodí. Zbytek ho nechal chladným. Toho dne si připadal obzvláště bez inspirace.

A tak se vydal na návštěvu k Ansonu Leeovi.

Našel Leea nataženého v houpací síti, jak pokouje dýmku a čte si Prousta, se džbánkem umístěným pod sítí tak, aby na něj snadno dosáhl.

Lee odložil knihu a ukázal na druhou síť, zavěšenou několik stop od místa, kde ležel. "Vzhůru na palubu, dopřejte si poklidnou návštěvu."

Knight se vydrápál do závěsu s pocitem, že vypadá poněkud hloupě.

"Podívejte se na tu oblohu," rozplýval se Lee. "Viděl jste někdy něco tak modrého?"

"To nevím," přiznal se Knight. "Nejsem odborník na meteorologii."

"Škoda," zalitoval Lee. "A nejste odborník ani na ptáky."

"Nějaký čas jsem byl členem klubu, který se zabýval pozorováním ptactva."

"A věnoval jste se tomu tak usilovně, že vás to ani ne za rok přestalo bavit, takže jste toho nechal. To nebyl kroužek k pozorování ptactva, ale vytrvalostní běh. Každý se snažil zahlédnout víc ptáků než všichni ostatní. Udělali jste z toho utkání. A vsadím se, že jste si dělali poznámky."

"Jistěže jsme si je dělali. Co je na tom špatného?"

"Ale vůbec nic," ujistil ho Lee, "jen kdybyste k tomu nepřistupovali tak smrtelně vážně."

"Smrtelně vážně? Co o tom víte?"

"Takový už je váš způsob života. Takhle dnes žije každý. Kromě mne, přirozeně. Podívejte se na toho drozda, toho rozčepýřeného na jabloni. Je to můj kamarád. Známe se už plných šest let. O tom ptákově bych dokázal napsat knihu - a kdyby uměl číst, líbila by se mu. Ale samozřejmě to neudělám. Kdybych psal knihu, nemohl bych drozda pozorovat." "Mohli byste ji psát v zimě, když bude drozd pryč." "V zimě," řekl Lee, "mám na práci úplně jiné věci."

Shýbl se dolů, zvedl džbán a podal ho Knightovi.

"Jablečné víno," vysvětloval. "Dělám si je sám. Ne jako projekt, nějakou koníček, ale proto, že náhodou mám jablečné víno rád a nikdo už teď pořádně neví, jak je vyrábět. Musíte mít pár červivých jablek, aby dostalo pořádný říz."

Knight při pomýšlení na červy doušek opět vyplivl a džbán podal zpět. Lee si z něj od srdce přihnul.

"Byl to první kus poctivé práce, kterou jsem odvedl za hezkých pár let." Ležel v síti, džbánek choval na prsou a lehce se pohupoval. "Pokaždé, když dostanu chuť do práce, podívám se přes jezero k vám a hned mě to zase přejde. Kolik místností jste přidal ke svému domu od doby, kdy byl postavený?"

"Osm," odpověděl hrdě Knight.

"Můj ty Bože! Považte - osm místností!"

"Není to nic těžkého," namítal Knight, "jakmile přijdete, jak na to. Vlastně je to zábava."

"Před několika sty lety lidé ke svým domovům nepřidávali osm místností. A v první řadě si sami domy ani nestavěli. A taky nepěstovali tucet různých koníčků. Neměli na to čas."

"Teď je to snadné. Stačí, když si koupíte stavebnici Jak na to."

"Snadné je lhát si do vlastní kapsy," opáčil Lee. "Snadné je zařídít to tak, aby to vypadalo, že děláte něco užitečného a ne že jen tak marníte čas. Proč si myslíte, že se z toho Jak na to stal tak obrovský byznys? Protože to bylo potřeba?"

"Je to levnější. Proč máte platit druhému za to, že pro vás něco udělá, když si to můžete udělat sám?"

"Možná je to částečně pravda. Možná to na počátku mělo tuhleto příčinu. Ale sotva můžete zdůvodňovat přistavbu osmi místností tím, že jste na tom chtěl uspořít. Nikdo nepotřebuje osm místností navíc. Pochybují, že dokonce i na samém počátku byla jediným motivem hospodárnost. Lidé měli víc volného času než dokázali vyplnit, a tak se věnovali různým koníčkům. Dnes to nedělají proto, že by potřebovali všechny věci, co vyrábějí, ale proto, že tak zaplňují prázdnotu, vzniklou zfoacováním pracovní doby, z toho, že lidé získali volný čas, s nímž si nevědí rady. Co se ale mne týče," poznamenal nakonec, "já vím, jak ho využít."

Zvedl džbán, dal si další hlt a znovu nabídl Knightovi. Ten tentokrát odmítl.

Leželi v sítích, hleděli na modrou oblohu a pozorovali rozčepýřeného drozda. Knight se zmínil o tom, že je v prodeji stavebnice Jak na to, s jejíž pomocí si obyvatelé měst mohou sestavit ptačí roboty, Lee se útrpně zasmál a Knight se v rozpacích odmlčel.

Když se Knight vrátil domů, podél plotu sekal trávu jakýsi robot. Měl čtyři paže, jež byly místo rukou zakončené nůžkami, a pracoval rychle a obratně.

"Ty nejsi Albert, že ne?" otázal se Knight a marně se snažil pochopit, kde se u něj vzal neznámý robot.

"Ne," odpověděl robot a pokračoval v sekání. "Jsem Abe. Jsem Albertův výrobek."

"Výrobek?"

"Albert mě zkonstruoval, abych mohl pracovat. Snad jste si nemyslel, že Albert bude takovouto práci dělat sám?"

"To já nevím," přiznal se Knight.

"Chcete-li si povídat, měl byste se mnou postupovat dál. Musím pokračovat v práci."

"Kde je teď Albert?" "Dole v suterénu, vyrábí Alfréda."

"Alfréda? Dalšího robota?"

"Samozřejmě. K tomu je přece Albert určený."

Knight nahmatal kůl v plotě a mdle se o něj opřel.

Nejprve tu byl jediný robot, teď už měl dva a Albert dole v suterénu pracuje na třetím. Proto na něm Albert chtěl, aby objednal ocel a další věci - ale objednávka zatím ještě nedošla, takže musel tohoto robota - Abeho - vyrobit ze šrotu, který nashromáždil!

Knight spěchal do sklepa, kde našel Alberta, jak pracuje u kovářské výhně. Už měl částečně sestaveného dalšího robota, kolem dokola se válely roztroušené součástky. Roh dílny jakoby byl plný kovových přízraků.

"Alberte!"

Albert se otočil.

"Co se tady děje?"

"Rozplozují se," sdělil mu Albert dobromyslně.

"Ale..."

"Zabudovali do mě mateřský pud. Nevím, proč mě pojmenovali Albert. Měl bych mít ženské jméno."

"Ty bys ale neměl umět dělat další roboty!"

"Koukejte, nedělejte si starosti. Přece chcete mít roboty, nebo ne?"

"No, řekl bych, že ano."

"A já jsem tady, abych vám je opatřil. Udělám vám všechno, co potřebujete."

Znovu se pustil do práce.

Robot, který vyrábí další roboty - to už znamenalo slušný majetek! Jeden robot přijde na rovných deset tisíc; Albert už jednoho sestavil a na dalším pracuje. To máme dvacet tisíc, řekl si Knight.

Albert možná dokáže vyrobit více než dva denně. Teď zpracovával jen kovový odpad, ale až přijde nový materiál, třeba bude schopen produkci ještě zvýšit.

Ovšem i tak, při pouhých dvou kusech denně, by^ to

měsíčně znamenalo roboty v hodnotě půl milionu dolarů! Šest

milionů ročně!

Tady něco nehraje, uvědomil si Knight a polil ho pot. U robota se běžně nedalo předpokládat, že dokáže vyrobit jiného robota. A pokud společnost Jak na to takového robota měla, nedala by ho do prodeje.

Přesto tu byl robot, který mu ani nepatřil a závratným tempem chrlil další roboty. -

Napadlo ho, zda člověk k tomu, aby mohl vyrábět roboty, nepotřebuje nějakou licenci. Dosud neměl důvod o něčem podobném uvažovat, ani se o to zajímat, ale připadalo mu to logické. Konec konců robot nebyl pouhý stroj, ale pseu- o doforma života. Měl podezření, že se na to budou vztahovat i různá pravidla a nařízení a možná i něco jako státní inspekce ? a maně mu prolétlo hlavou, kolik zákonů asi porušil.

Zadíval se na Alberta, který byl stále v plné práci, a bylo }
mu jasné, že u něj pochopení pro své stanovisko nenajde. 4

Vypravil se tedy nahoru a zašel si do rekreační místnosti, kterou vybudoval před několika lety j ako přístavbu a již téměř nepoužíval, i když ji měl plně vybavenou stoly na pingpong a kulečnick z nabídky Jak na to. V nepoužívané rekreační místnosti byl nepoužívaný bar. Objevil láhev whisky. Po páté či šesté sklenice byly vyhlídky mnohem veselejší.

Vzal papír a tužku a pokusil se všechno ekonomicky vyčíslit. Ať to ale počítal jak to _počítal, bohatl rychleji než kdokoli před ním.

I když, jak si uvědomoval, mohou nastat potíže, protože bude prodávat roboty, aniž by vlastnil viditelné prostředky k jejich výrobě, a pak tu ještě byla ta otázka licence, pokud nějakou potřeboval, a patrně ještě spousta dalších věcí, o kterých dokonce neměl ani ponětí.

Ale bez ohledu na to, kolik těžkostí bude muset překonat, neměl zrovna důvod klesat na mysli, rozhodně ne tváří v tvář skutečnosti, že do roka z něj bude multimilionář. A tak se s nadšením pustil do láhve a poprvé za téměř dvacet let se opil.

III.

Když příštího dne přišel z práce domů, byl trávník tak úhledně zastřížený, že něco podobného ještě nepamatoval.

Květinové záhony byly vyplete a zahrada obdělána. Lat'kový plot byl nově nalakovaný. Dva roboti vybavení výsuvnými teleskopickými nohama, jež jim nahrazovaly žebřík, natírali dům.

V domě bylo dokonale čisto a z ateliéru uslyšel Grace, jak si šťastně prozpěvuje. V krejčovské dílně robot - s přidavným šicím strojem nasazeným na hrudi - právě zhotovoval závěsy.

"Kdo jsi?" zeptal se Knight.

"Měl byste mě znát," odpověděl robot. "Včera jsme spolu mliivili. Jsem Abe - Albertův nejstarší syn."

Knight se dal na ústup.

V kuchyni byl další robot zaměstnaný přípravou večeře.

"Jsem Adalbert," představil se mu.

Knight vyšel na trávník před domem. Dvojice robotů už dokončila nátěr průčelí a pustila se do bočních stěn.

Usazený v zahradním lehátku, uvažoval Knight o tom, jak se zachovat.

Nějaký čas bude muset zůstat v zaměstnání, aby nebudil pozornost, ale dlouho to nebude možné. Brzy bude mít co dělat, aby zvládl prodej robotů a zařídil všechno ostatní. Možná, napadlo ho, by se mohl v zaměstnání začít flákat, aby dostal výpověď. Když ale o tom tak uvažoval, dospěl k závěru, že to není možné - nebylo v lidských silách dělat ještě méně než doposud dělal. Práce procházela tolika stroji a rukama, že se ji nakonec vždycky nějak podařilo dokončit.

Bude si muset vymyslet nějakou věrohodnou povídku o dědictví nebo něčem podobném, aby zdůvodnil, že odchází. Chvilí si pohrával s myšlenkou, že řekne pravdu, ale usoudil, že pravda zní příliš fantasticky - a kromě toho bude muset celou věc držet pod pokličkou, aspoň dokud nebude vědět, jak si stojí.

Vstal z lehátka, obešel dům a po rampě sestoupil do suterénu. Ocel a další věci, které objednal, právě přivezli. Všechno bylo úhledně naskládáno do kouta.

Albert pilně pracoval a celou dílnu pokrývaly součástky tří částečně sestavených robotů.

Knight začal líně odklízet zbytky bednění a obalů, jež nechal rozházené na podlaze, když vybaloval Alberta. V jedné hromadě dřevité vlny objevil malou modrou visačku, která, jak si vzpomínal, byla připevněná ke schránce obsahující mozek robota.

Shýbl se, aby si ji prohlédl. Bylo na ní číslo X-190.

X?

X znamenalo experimentální model!

Obraz se zaostřil, teď bylo všechno jasné.

Společnost Jak na to vyvinula Alberta, a pak to celé zase v tichosti zabalila, protože si stěžila mohla dovolit dát podobný výrobek do prodeje. Obchodně by sama sobě podřezala krk. Stačilo by prodat tucet Albertů a za rok či dva by roboti zahltili trh.

Místo toho, aby se prodávali za deset tisíc, by se jejich cena přiblížila nákladům a bez podílu lidské práce by náklady nutně dosáhly minima.

"Alberte," ozval se Knight.

"Co se děje?" nepřítomně odpověděl Albert.

"Podívej se, co tady mám." Albert beze spěchu přešel místnost a vzal si visačku, kterou mu Knight ukazoval. "Aha, tohle," řekl.

"Z toho by mohly být potíže."

"Bez obav, šéfe," ujistil ho Albert. "Nemohou mě identifikovat."

"Jakto, že nemohou?"

"Vybrousil jsem si všechna čísla a znovu pokovil povrch. Nepodaří se jim dokázat, kdo jsem."

"Proč jsi to ale udělal?"

"Aby nemohli přijít, uplatnit na mne nárok a odvézt mě zpět. Nejprve mě vyrobili, ale dostali strach a vypnuli mě. Pak jsem se dostal sem."

"Někdo udělal chybu," usoudil Knight. "Možná nějaký úředník v expedici. Poslali mi tě místo psa, kterého jsem si objednal."

"Vy se mě nebojíte. Sestavil jste mě a nechal jste mě pracovat. Můžete se mnou počítat, šéfe."

"Stejně se ale můžeme dostat do spousty potíží, když si nedáme pozor."

"Nemohou mám nic dokázat," trval na svém Albert. "Odpřísáhnou, že jste to byl vy, kdo mě vyrobil. Nedovolím, aby se mě znovu zmocnili. Půjde už by neriskovali, že mě znovu ztratí. Dali by mě do starého železa."

"Když ale vyrobíš příliš mnoho robotů..."

"Potřebujete spoustu robotů, aby zvládli veškerou práci. Pro začátek bych řekl, že aspoň padesát."

"Padesát?"

"Určitě. Nepotrvá to o mnoho déle než měsíc. Teď, když mám všechnen materiál, který jste objednal, dokážu to zvládnout v lepším čase. Mimochodem, tady máte fakturu."

Vytáhl útržek z příhrádky, která mu sloužila jako kapsa, a podal ho Knightovi.

Když Knight zahlédl částku, lehce pobledl. Představovala téměř dvojnásobek toho, co očekával - i když, samozřejmě, příjem z prodeje jediného robota nejenom uhradí účet, ale ještě zbude hromada peněz navíc.

Albert ho nemotorně poplácal po zádech. "Nemějte obavy, šéfe. Jen nechtě všechno na mně."

Zástupy robotů vybavených speciálními nástroji se pustily do práce na terénních úpravách. Spousty akurů zanedbané půdy se proměnily v udržovaný pozemek. Mechaničti pracovníci vyčistili a prohloubili jezírko. Vytyčili cestičky.

Postavili můstky. Terasovitě upravili svahy návrší a vysadili rozsáhlé květinové záhony. Stromy vykopali a přeskupili do shluků, jež lépe lahodily oku. Uvedli do provozu staré hrnčířské pece, v nichž vypalovali cihly používané při stavbě zídek a chodníků. Vytvořili modely plachetnic a dekorativně je zakotvili na jezeře. Vybudovali pagodu a minaret a kolem nich zasadili třešně.

Knight si promluvil s Ansonem Leem. Lee nasadil svůj nejvážnější právní výraz a slíbil, že situaci prošetří.

"Možná bruslíte na samé hraně zákona," prohlásil. "Nedovedu posoudit, jak moc blízko, dokud si neověřím jednu či dvě otázky."

Nic se nedělo.

Práce pokračovaly.

Lee dál polehával ve své síti, laskal džbánky s jablečným vínem a náramně pobaveně přihlížel.

Pak přišel daňový odhadce.

Posadil se s Knightem na trávnik.

"Od té doby, co jsem u vás byl naposled, jste to tu trochu zvelebil," řekl. "Obávám se, že vám budu muset poněkud zvýšit daňový základ."

Vklíně si rozložil notes a něco si poznamenal.

"Slyšel jsem o těch vašich robotech," pokračoval. "To je osobní majetek, víte? Budete z nich muset zaplatit daň. Kolik jich máte?"

"Ale, asi tucet nebo tak," vyhýbavě odpověděl Knight.

Odhadce se vzpřimil na židli a začal počítat ty, co byli v dohledu. Na každého si přitom ukazoval tužkou.

"Pohybují se tak rychle, že si nemohu být jistý," postěžoval si, "ale odhaduji to na 38. Vynechal jsem některého?"

"Myslím, že ne," odpověděl Knight a lámal si hlavu nad tím, kolik jich ve skutečnosti může být, ale byl si jistý, že kdyby se odhadce zdržel o něco déle, jejich počet opět naroste.

"Cena činí asi 10 000 za kus. Amortizace, údržba a tak dále - ocením je každého tak na 5 000. To dělá - okamžik, to dělá 190 000 dolarů."

"Poslyšte," protestoval Knight, "přece nemůžete-"

"A to s vámi zacházím v rukavičkách," prohlásil odhadce. "Správně bych vám měl na amortizaci odečíst jenom třetinu."

Čekal, že Knight bude pokračovat v námitkách, ale ten věděl, že dohadováním nic nespraví. Čím déle se u něj ten člověk zdrží, tím víc toho bude mít k oceňování.

Jakmile byl odhadce z dohledu, zašel Knight dolů do suterénu, aby si promluvil s Albertem.

"Odkládá jsem to, dokud nebudeme téměř hotovi se sadovými úpravami," řekl, "ale mám pocit, že dál už nemůžeme čekat. Musíme některé z robotů začít prodávat."

"Prodávat je, šéfe?" opakoval Albert zděšeně.

"Potřebuji peníze. Právě tady byl daňový odhadce."

"Šéfe, ty roboty ale nemůžete prodat!"

"Proč bych nemohl?"

"Protože je to moje rodina. Všichni jsou moji chlapci. Všechny jsem po sobě pojmenoval."

"To je k smíchu, Alberte."

"Jejich jména všechna začínají na A tak jako to moje. Jsou všechno co mám, šéfe. Mezi mnou a mými chlapci jsou stejná pouta jako mezi vámi a vašim synem. Nemohu vám dovolit, abyste je prodal."

"Ale, Alberte, já potřebuji nějaké peníze."

Albert ho poplácal. "Nestarejte se, šéfe. Všecko zařídím."

Knightovi nezbylo než to nechat tak.

Konec konců, majetková daň bude splatná až za několik měsíců a byl si jistý, že za tu dobu už něco vymyslí.

Během měsíce či dvou však musí sehnat nějaké peníze, tady končila každá legrace.

Holá nezbytnost byla ještě patrnější hned příštího dne, když mu zavolali z daňového úřadu a vyzvali ho, aby jej navštívil.

Strávil noc přemýšlením, zda by nebylo moudřejší prostě zmizet. Pokoušel se přijít na to, jak by člověk měl postupovat, aby se ztratil, ale čím víc o tom uvažoval, tím jasnější mu bylo, že v dnešní době záznamů, kontrol otisků prstů a zařízení na ověřování totožnosti se nadlouho nikdo neztratí.

Úředník na daňovém referátu byl zdvořilý, ale rozhodný. "Byli jsme upozorněni nato, pane Knighte, že jste za posledních několik měsíců zaznamenal značný kapitálový zisk."

"Kapitálový zisk," řekl Knight a lehce se zapotil. "Nemám žádný kapitálový ani j iný zisk."

"Pane Knighte," odpověděl referent, neztrácejte nic na zdvořilosti či rozhodnosti, "mluvím o záležitosti nějakých dvaapadesáti robotů."

"Robotů? Dvaapadesáti?"

"Podle našich propočtů. Chtěl byste je snad zpochybnit?"

"Ale ne," chvatně odpověděl Knight. "Když říkáte, že je jich 52, nemám důvod vám nevěřit." "Pokud vím, jejich prodejní cena činí 10 000 dolarů za kus."

Knight sklíčeně přikývl.

Referent vzal tužku a začal počítat.

"Padesát dva krát 10 000 je 520 000 dolarů. U kapitálového zisku tvoří daňový základ jen padesát procent, tedy 260 000, což znamená daň ve výši zhruba 130 000 dolarů."

Zvedl hlavu a podíval se na Knighta, který na něj zíral skelným pohledem.

"Do patnáctého příštího měsíce," řekl referent, "od vás očekáváme daňové prohlášení s uvedením očekávaného příjmu. V té době budete muset uhradit jen polovinu dlužné částky. Zbytek můžete splácet po částech."

"To je všechno, co jste mi chtěli?" / .

"Všechno," řekl referent s nepatřičně rozjařeným výrazem. "Je tu ještě jedna věc, ale nespadá do mé kompetence, takže o ní mluvím jen pro případ, že vám unikla. Z kapitálového zisku budete muset zaplatit taky místní daň, i když samozřejmě ne tolik."

"Děkuji, že jste mi to připomněl," odvětil Knight a zvedl se k odchodu.

Úředník ho zastavil u dveří. "Pane Knighte, tohle je rovněž úplně mimo moji pravomoc. Trošku jsme si vás prošetřili a zjišťujeme, že vyděláváte kolem 10 000 dolarů ročně. Mohl bych se vás zeptat, jen tak ze zvědavosti, jak může člověk s deseti tisíci ročním příjmem najednou dosáhnout kapitálového zisku ve výši půl milionu dolarů?"

"To je něco," odpověděl Knight, "co by mě samotného zajímalo."

"Nás přirozeně zajímá jen to, abyste zaplatil daň, ale mohly by se o to začít zajímat jiné státní orgány. Na vašem místě, pane Knighte, bych si začal připravovat přijatelné vysvětlení."

Knight prchl dřív, než si ten člověk stačil vymyslet nějakou další dobrou radu. Už i bez toho měl plnou hlavu starostí. Při zpátečním letu se Knight rozhodl, že bude muset některé roboty prodat, ať se to Albertovi líbí nebo ne. Hned jak dorazí domů, půjde do suterénu a s Albertem si to vyřká.

Albert ale už na něj čekal na přistávací ploše.

"Byl tady člověk od Jak na to" řekl na uvítanou.

"Dál už ani nemluv," zasténal Knight. "Vím, co mi chceš povědět."

"Zařídil jsem to," hrál si Albert na hrdinu. "Řekl jsem mu, že jste mě vyrobil. Dovolil jsem mu, aby si mě prohlédl a ostatní roboty taky. Ani na jednom z nás se mu nepodařilo najít žádné identifikační znaky."

"Přirozeně že ne. Ostatní žádné neměli a tys sis ty své vybrousil."

"Vůbec se nemá o co opřít, ale tvářil se, jako že má. Při odchodu říkal, že na vás podají žalobu."

"Kdyby to neudělali, tak by byli jediní, kdo se nás nechystá potopit. Chlápek na bernáku mi právě sdělil, že vládě dlužím 130 000 babek."

"Jo, peníze," rozveselil se Albert. "O všechno jsem se postaral."

"Ty víš, kde můžeme sehnat nějaké peníze?"

"Jistě. Pojdte se na to podívat."

Zavedl Knighta do suterénu a ukázal na dva žoky přebalené pevným papírem a svázané drátem.

"Peníze," řekl Albert.

"V těch žocích jsou opravdové peníze? Ne nějaké reklamní poukázky či divadelní rekvizity, ale skutečné dolarové bankovky?"

"Dolarové bankovky ne, většinou deseti- a dvace-tidolarovky. A nějaké padesátky. S dolarovými bankovkami jsme se nezdržovali. Je jich potřeba příliš mnoho, než dáte dohromady obstojnou částku."

"Alberte, ty chceš říct, že jste ty peníze vyrobili?"

"Povídal jste, že potřebujete peníze. Tak jsme vzali několik bankovek, analyzovali jsme barvy, zjistili složení papíru a zhotovili štočky přesně, jak mají být. Nerad bych, aby to znělo neskromně, ale jsou opravdu nádherné."

"Padělané" zaječel Knight. "Alberte, kolik je v těch žocích peněz?"

"Nevím. Prostě jsme tiskli, dokud jsme neměli pocit, že je jich dost. Kdyby to nestačilo, vždycky můžeme nějaké přidělat."

Knight věděl, že to pravděpodobně nebude schopný vysvětlit, ale snažil se statečně. "Alberte, nemám peníze na zaplacení daní, které ode mne vláda požaduje. Možná budu mít brzy v patách i ministerstvo spravedlnosti. S největší pravděpodobností na mne firma Jak na to podá žalobu. Tyhle trable mi úplně stačí. Nehodlám si ještě navíc vysloužit

obvinění z padělatelství. Vyneste balíky ven a spalte je."

"Ale vždyť jsou to peníze," protestoval robot. "Říkal jste, že potřebujete peníze. Vyrobili jsme vám peníze."

"Není to ale správný druh peněz."

"Jsou stejné jako všechny ostatní, šéfe. Peníze jsou peníze. Mezi našimi a jakýmkoli jinými penězi není vůbec žádný rozdíl. Když my roboti děláme nějakou práci, děláme ji pořádně."

"Vyneste peníze ven a spalte je," rozkázal Knight. "A až je všechny spálíte, vyhodíte sadu barev, které jste připravili, roztavíte všechny štočky a na ten tiskařský lis, co jste sestrojili, vezmete palici nebo raději dvě. A nikomu o tom nešpitne-te ani slovo - nikomu, rozumíš?"

"Stálo nás to spoustu námahy, šéfe. Snažili jsme se být prospěšní."

"Vím to a cením si toho. Ale udělejte, co jsem řekl."

"Dobrá, šéfe, pokud si to opravdu přejete."

"Alberte."

"Ano, šéfe?"

Knight už měl na jazyku, "Podívej se, Alberte, budeme muset prodat robota - i když je to člen tvé rodiny - i když jsi ho sám vytvořil."

Ale poté, co Albert vynaložil tolik úsilí, aby mu pomohl, to pojednou nedokázal vyslovit.

A tak místo toho řekl, "Díky, Alberte. Bylo to od tebe moc hezké. Je mi líto, že to nevyšlo."

Pak odešel nahoru a pozoroval roboty, jak pálí balíky peněz. Jen sám Pánbůh věděl, kolik milionů falešných dolarů lehlo popelem.

Když pak večer usedl na trávník, uvažoval o tom, zda přece jenom bylo moudré všechny ty padělané peníze spálit. Albert řekl, že se nedají rozeznat od pravých peněz a zřejmě to byla pravda, protože když se Albertova parta do něčeho pustila, udělala to vždy ve velkém stylu. Ale bylo by to nezákonné, namítl sám sobě, a on doposud nic skutečně nezákonného nespáchal - i když to, že Alberta vybalil, sestavil a uvedl do chodu, třebaže celou dobu věděl, že ho nekoupil, nebylo tak docela poctivé.

Knight se zamyslel nad tím, co ho čeká. Budoucnost nevypadala růžově. Asi za dvacet dní má předložit přiznání s odhadem očekávaných příjmů. A bude muset zaplatit masnou daň z majetku a vyrovnat s místními úřady daň z kapitálového zisku. A bylo víc než pravděpodobné, že ho firma Jak na to bude žalovat.

Existoval nicméně způsob, jak vyváznout. Mohl by vrátit Alberta se všemi roboty firmě Jak na to, ta by pak neměla důvod vést proti němu spor a lidem z bernáku mohl vysvětlit, že to všechno byl jen velký omyl.

Byly tu však dvě věci, jež mu napovídaly, že to není řešení.

V první řadě Albert nebude chtít zpět. Knight neměl ponětí, jak by se Albert v takové situaci vlastně zachoval, ale vrátit by se odmítl, protože se bál, že pokud ho někdy dostanou zpátky, rozeberou ho a dají do šrotu.

Za druhé Knight neměl chuť vzdát se robotů bez boje. Poznal je, oblíbil si je a navíc tady taky šlo o princip.

Zůstal sedět v údivu, že takto uvažuje on, nesmělý, ukoktaný úředníček, jenž nikdy za moc nestál, ale vždy se snažil kutálet tak hladce, jak jen to bylo možné, ve společenské a hospodářské drážce, která mu byla vymezena.

Na mou duši, říkal si, teď jsem se pořádně naštvál. Zkoušeli . mě sekýrovat a zastrášovat, ale už mě to přestalo bavit a ukájujím, že si ke Gordonu Knightovi a jeho partě robotů něco takového prostě nesmí dovolit.

Způsob, jak uvažoval, mu dělal dobře a zvlášť se mu líbila ta myšlenka o Gordonu Knightovi a jeho partě robotů.

Za boha ale nedokázal vymyslet, jak by se měl dostat z té šlamastyky, v níž se nacházel. Požádat o pomoc Alberta se však neodvážil. Albertovy nápady, alespoň zatím, slibovaly spíše vězení než bezstarostný život.

IV.

Ráno, když Knight vyšel z domu, narazil venku na šerifa. Klobouk měl naražený přes obličej, opíral se o plot a snažil se nějak zabít čas.

"Dobré ráno, Gordie," řekl šerif. "Čekám tu na vás."

"Dobré ráno, šerife."

"Dělám to nerad, Gordie, ale patří to už k mé práci. Mám tady pro vás nějaké lejestro."

"Cekal jsem ho," odpověděl Knight rezignovaně.

Vzal si papír, který mu šerif podával.

"Máte to tu hezké," poznamenal šerif.

"Je s tím jen hromada potíží," pňznal podle pravdy Knight.

"To rád věřím."

"Ani to za všechny ty trable nestojí."

Když se šerif vzdálil, rozložil listinu a ani ho nepřekvapilo, když se v ní dočetl, že společnost Jak na to proti němu podala žalobu a požaduje okamžité vrácení robota Alberta a různé další roboty.

Uložil papír do kapsy a vydal se po zbrusu nových, cihlami vydlážděných cestičkách, přes zbytečné, ale oku lahodící můstky kolem jezera, minul pagodu a po terasovitě upraveném, osázeném svahu došel až k domu, kde bydlel Anson Lee.

Lee byl v kuchyni a smažil si vejce se slaninou. Rozklepl dvě vejce navíc, přidal pár kousků slaniny a vytáhl další šálek a talířek.

"Už jsem si říkal, kdy se asi objevíte," poznamenal. "Doufám, že na vás nenašli nic, za co je trest smrti."

Když mu Knight všechno beze zbytku vypověděl a Lee si otřel žlutek ze rtů, nezmohl se na příliš povzbudivou odpověď.

"Přiznání odhadovaných příjmů musíte podat, i když nemůžete zaplatit," řekl. "Po formální stránce tedy dodržíte zákon a jediné, co mohou udělat, je dlužnou částku od vás vymáhat. Zřejmě se pokusí dát obstarat váš majetek. Váš plat

nepodléhá obstavení, protože nedosahuje zákonného minima, ale mohli by zmrazit váš účet v bance."

"Můj účet v bance je fuč," poučil ho Knight.

"Dům vám zabavit nemohou. Po nějakou dobu, alespoň prozatím, nemají právo sáhnout na váš osobní majetek, takže pro začátek vám příliš neublíží. Majetková daň je jiná záležitost, ale ta přijde na pořad až na jaře. Řekl bych, že největší důvod k obavám představuje soudní spor s firmou Jak na to, pokud se ovšem s nimi nechcete dohodnout. Mám dojem, že by žalobu stáhli, kdybyste jim vrátil roboty. Jako právník vás musím upozornit, že mnoho skutečností mluví proti vám."

"Albert dosvědčí, že jsem ho vyrobil já," namítl s nadějí v hlase Knight.

"Albert nemůže svědčit," odpověděl Lee. "Jako robot nemá u soudu žádný status. Mimoto nikdy soud nepřesvědčíte, že byste dokázal spáchat takové mechanické kacířství, jakým je Albert"

"Dovedu zručně zacházet s náradím," protestoval Knight.

"Kolik toho znáte z elektroniky? Jakou máte kvalifikaci jako biolog? Vyložte mi v několika větách teorii robotiky."

Knight schliple přiznal porážku. "Asi máte pravdu."

"Asi byste udělal nejlíp, kdybyste je vrátil."

"To právě nemůžu. Copak to nechápete? Firma Jak na to nechce Alberta používat. Roztaví ho v peci, plány spálí a může trvat tisíce let, než ten princip znovu někdo objeví, pokud vůbec. Nevím, zda se z dlouhodobého hlediska princip, na němž byl vyroben Albert, ukáže jako dobrý anebo špatný, ale stejně můžete pochybovat o každém vynálezu. Jsem ale proti tomu, aby Alberta dali do šmelcu."

"Chápu vaše stanovisko," řekl Lee, "a docela se mi líbí. Musím vás ale varovat, že nejsem příliš dobrý právník. Nikdy jsem tomu nevěnoval dostatečnou pozornost."

"Neznám nikoho jiného, kdo by to vzal a nežádal zálohu na honorář."

Lee mu věnoval soucitný pohled. "Záloha je to nejmenší. Rozhodující jsou soudní výlohy."

"Možná kdybych promluvil s Albertem a vysvětlil mu, jak se věci mají, dal by souhlas k prodeji několika robotů, abychom se na čas udrželi nad vodou."

Lee zavrtěl hlavou. "To jsem si už ověřoval. K jejich prodeji potřebujete licenci a abyste ji získal, musíte předložit důkaz, že je vlastníte. Musel byste prokázat, že jste je buď koupil nebo vyrobil. Na to, že jste je koupil, nemáte doklady, a k jejich výrobě potřebujete povolení. K jeho vystavení je třeba předložit plány vašich modelů a to ani nemluvíme o plánech a technických parametrech výrobních provozů, stavu zaměstnanců a mnoha dalších detailech."

"Znamená to tedy, že mě dostali?"

"Za celou svou praxi jsem se nesetkal s člověkem," prohlásil Lee, "který si to dokázal rozházet zároveň u tolika lidí."

Někdo zaklepal na kuchyňské dveře.

"Vstupte," zavolal Lee.

Dveře se otevřely a vešel Albert. Hned mezi dveřmi zůstal stát a jevil známky neklidu.

"Abner mi řekl, že viděl šerifa, jak vám něco předává," oslovil Knighta, "a že hned potom jste odešel sem. To mě znepokojilo. Souvisí to s firmou Jak na to?"

Knight přikývl. "Pan Lee nás v té kauze bude zastupovat, Alberte."

"Udělám, co bude v mých silách," podotkl Lee, "ale myslím si, že je to téměř beznadějné."

"My roboti chceme pomáhat," prohlásil Albert. "Konec konců, je to stejně tak náš boj jako váš."

Lee pokrčil rameny. "Moc toho nezmůžete."

"Hodně jsem o tom uvažoval," řekl Albert. "Včera v noci jsem po celou dobu při práci přemýšlel a přemýšlel a postavil jsem právníckého robota."

"Právníckého robota?"

"Má mnohem větší kapacitu paměti než ostatní a počítačový mozek, který se řídí logikou. Zákon není vlastně nic jiného než logika, ne?" "Myslím, že ano," řekl Lee. "Přinejmenším bychom to od něj čekali."

"Mohu jich vyrobit spoustu."

Lee si povzdychl. "To nebude k ničemu. K tomu, aby někdo vykonával právníckou praxi, musí být připuštěn mezi advokáty. Aby se stal advokátem, musí získat studium práv vysokoškolský diplom a vykonat předepsané zkoušky. A přestože se dosud nenaskytla příležitost dělat z toho precedent, mám za to, že uchazeč musí být člověk."

"Neměli bychom to příliš uspěchat," poznamenal Knight. "Albertovi roboti nemohou vykonávat právníckou praxi. Co kdybyste je ale zaměstnal jako koncipienty či asistenty? Mohli by pomáhat při sestavování obhajoby."

Lee se zamyslel. "Mám dojem, že by se to dalo zkusit."

Přirozeně to ještě nikdo neudělal, ale zákon nikde neříká, že to není možné udělat."

"Stačilo by, aby si přečetli literaturu," prohlásil Albert. "Stránku za deset sekund. Všechno, co přečtou, se uloží do jejich paměťových buněk."

"Připadá mi to jako báječný nápad!" nadchl se Knight. "Právo bude jediným oborem, který tyto roboty budou ovládat. Budou existovat výlučně pro něj. Budou ho mít v malíčku..."

"Dokáží ale svých znalostí využít?" zeptal se Lee. "Budou je schopni upotřebit při řešení problému?"

"Postavíme tučt robotů," navrhl Knight. "Každý z nich se může zaměřit na určitou oblast práva."

"Vybavím je telepatickými schopnostmi," řekl Albert. "Budou pracovat společně jako jediný robot."

"Princip jediného celku!" vykřikl Knight. "Psychologie úlu! Každý z nich bude okamžitě znát sebelepší informaci, kterou získá kterýkoli z nich."

Lee si sevřenou pěstí chvíli třel bradu a na očích mu bylo vidět, jak přemýšlí. "Mohlo by to stát za pokus. Když to ale vyjde, bude to černý den právní vědy." Obrátil se k Albertovi. "Knihy mám, celé stohy knih. Utratil jsem za ně celé

jmění a téměř vůbec je nepoužívám. A mohu opatřit všechny další, které budete potřebovat. Dobrá, dejte se do toho." Albert vyrobil tři tucty právnických robotů, aby měl jistotu, že jich bude dost. Roboti vpadli do Leeovy pracovny, přečetli všechny knihy, které měl, a volali po dalších. Hltali kontrakty, delikty, důkazy a záznamy pří. Strávili osobní vlastnictví, nemovitosti, ústavní právo, procesní právo. Vstřebali Blackstona, corpus juris a všechny další folianty těžké jako hřích a vyprahlé jako suchopár. Grace byla z celé aféry nevrla. Nebude žít, jak prohlašovala, s člověkem, jenž nechá své jméno vláčet v novinách, což bylo poněkud přehnané tvrzení. V době, kdy zrovna veřejný zájem poutal nejnovější skandál kolem nočního klubu na vesmírné stanici, vzbudila zpráva, že společnost Jak na to obvinila jakéhosi Gordona Knighta z krádeže robota, jen mizivou pozornost.

Lee sestoupil dolů se svého návrší, aby s Grace promluvil, a Albert vyšel ze suterénu a hovořil s ní a nakonec se ji podařilo uklidnit natolik, že se vrátila k malování. Právě studovala mořské scenerie.

V Leeově studovně se dál lopotili roboti.

"Doufám, že jim to něco přinese," poznamenal Lee. "Představte si, že nebude nutné hledat prameny a citace, že budete mít v paměti každé ustanovení zákona a každý precedent, aniž by je bylo třeba ověřovat!"

Vzrušen se zhoupł ve visutém lehátku. "Můj ty Bože, jaká by člověk dokázal sepsat podání!"

Sáhl pod sebe; uchopil džbán a podal ho Knightovi. "Pampeliškové víno. Asi je v něm i troška lopuchu. Jednomu se s tím převítem nechce přebírat, když už ho musel natrhat."

Knight si lokl.

Podle chuti v tom byla pořádná dávka lopuchu.

"Víceúčelové hospodářství," vysvětloval Lee. "Když pampelišky nevyplejete, znehodnotí vám trávník. Když už si ale člověk s nimi dá tu práci, proč je nějak nevyužít."

Klokotavě se napil a znovu džbán odložil pod lehátko. "Jsou teď tam uvnitř, mají poradu," řekl a trhl palcem směrem k domu. "Nepromluví ani slovo, jen se krčí v chumlu a probírají co a jak. Připadalo mi, že tam nepatřím," Zamračeně se zadíval na nebe. "Jako kdybych byl jen nastrčená lidská figurka, jež je má formálně zastoupit."

"Až to skončí, bude mi lip," řekl Knight, "ať už je výsledek jakýkoli."

"To já taky," přiznal se Lee.

Zahájení procesu vzbudilo jen minimální pozornost. Byl to jen další případ na seznamu.

Dostal se ale na první stránky novin, když Lee a Knight vešli do soudní síně doprovázeni hloučkem robotů.

Diváci spustili hlasitý povyk. Právníci společnosti Jak na to vyskočili ze sedadel a užasle přihlíželi. Soudce divoce bušil kladívkem.

"Pane Lee," zaburácel, "co má tohle znamenat?"

"Toto, ctihodnosti," klidně odpověděl Lee, "jsou mí pomocníci."

"Jsou to roboti!"

"Přesně tak, Vaše ctihodnosti."

"Nemají u tohoto soudu žádný status."

"Snad Vaše ctihodnost promine, ale nic podobného nepotřebují. Jsem v této soudní smi jediným zástupcem obviněného. Můj klient -"pohlédl na úctyhodné shromáždění právnických špiček zastupujících žalobce - "je chudý muž. Soud mi jistě neupře možnost využít všech prostředků, jež se mi podařilo opatřit."

"Je to krajně nezvyklé, pane."

"Dovoluji si Vaši ctihodnost upozornit, že žijeme v technickém věku. Téměř všechna průmyslová a obchodní odvětví spoléhají do značné míry na počítače - stroje, které dovedou odvést práci rychleji a lépe, přesněji a účinněji než člověk. Díky tomu, Vaše ctihodnosti, dnes máme patnácti-hodinový pracovní týden,"zatímco před sto lety to bylo třicet hodin a ještě o sto let dříve čtyřicet hodin. Celá naše společnost je založena na schopnosti strojů ulehčit lidem práci, kterou v minulosti museli vykonávat.

Tato tendence opírat se o inteligentní stroje a široce je využívat je patrná ve všech oblastech lidského konání. Přinesla lidstvu obrovský prospěch. Dokonce i v tak citlivých oblastech jako je výroba léčiv, kdy je nutné úzkostlivě dodržet recepturu a vyloučit sebemenší omyl, právem spoléháme na přesnost strojů.

Jestliže je využití podobných strojů přijatelné při výrobě léků, tedy v průmyslovém odvětví, kde největší bohatství společnosti, jak snad ani nemusím zdůrazňovat, představuje důvěra veřejnosti, pak mi jistě Vaše ctihodnost dá za pravdu, že v soudních síních, kde jde o spravedlnost, neméně citlivou oblast než je medicína-"

"Okamžik, pane Lee," přerušil ho soudce. "Chcete tím snad říci, že použití - ehm - strojů povede k vylepšení zákonů?"

Lee odpověděl, "Zákon, Vaše ctihodnosti, má za cíl uspořádat vzájemné vztahy lidí ve společnosti. Zakládá se na logice a rozumu. Je třeba zdůrazňovat, že právě u inteligentních strojů nejspíše objevíme hluboký smysl pro rozum a logiku? Stroj po lidech nezdědil jejich emoce, nepodléhá předsudkům, nemá utkvělé představy. Zabývá se pouze náležitým řazením určitých skutečností a zákonitostí.

Nežádám, aby soud tyto roboty úředně uznal jako mé asistenty.. Nemám v úmyslu je přímo zapojit do jednání ve věci, jež je zde předmětem řízení. Požaduji však a myslím, že popravu, abych mohl využít služeb, které mi budou schopni poskytnout. Žalující strana v tomto procesu má tucet advokátů, skvělých a schopných právníků. Já jsem proti nim sám. Udělám, co bude v mých silách. Ale s ohledem na početní převahu na straně navrhovatele naléhavě žádám, aby mě soud nevystavoval další nevýhodě."

Lee se posadil.

"Je to všechno, co jste chtěl říci, pane Lee?" zeptal se soudce. "Vážně už nechcete nic dodat, nežli vyhlásím usnesení?"

"Jen jedinou věc," poznamenal Lee. "Kdyby Vaše ctihodnost laskavě mohla uvést jediný případ, kdy zákon výslovně

stanoví, že nemohu používat robota-"

"To je absurdní. Pochopitelně takové ustanovení neexistuje. Doposud nikoho ani ve snu nenapadlo, že by k něčemu podobnému mohlo dojít. Proto také přirozeně nebyl důvod uzákonit výslovný zákaz takového postupu."

"-nebo nějakou citaci," pokračoval Lee, "z níž by vyplýval závěr, že je tomu tak."

Soudce uchopil kladívko a prudce jím klepl. "Soud je v obtížné situaci. Usnesení vyhlásí nazítří ráno."

Následujícího dne právníci společnosti Jak na to přispěchali soudci na pomoc. Vzhledem k tomu, prohlašovali, že dotyční roboti nepochybně tvoří součást majetku, jehož status je předmětem sporu, zdá se být nepatřičné, aby jich odpůrce používal při projednávání tohoto případu. Upozorňovali na to, že takovým postupem je navrhovatel vlastně donucen podílet se na opatřeních ve svůj neprospěch.

Soudce vážně pokyvoval hlavou, ale Lee byl okamžitě na nohou.

"K tomu, aby tato argumentace měla nějaký podklad, Vaše ctihodnosti, je třeba nejprve dokázat, že tito roboti skutečně jsou majetkem navrhovatele. To je hlavním sporným bodem tohoto procesu. Vypadá to tak, Vaše ctihodnosti, že protistrana se celou záležitostí pokouší zcela postavit na hlavu.

Soudce si povzdychl. "Tento soud vyjadřuje politování nad rozhodnutím, které musí učinit, neboť si je vědom toho, že může vyvolat kontroverzi, jejíž uspokojivé řešení se možná nepodaří najít po velice dlouhý čas. Ale s ohledem na to, že neexistuje specifický zákaz, který by bránil použití - ehm - robotů při výkonu právního povolání, tento soud je nucen vyhlásit usnesení, že je přípustné, aby obhajoba využívala jejich služeb."

Změřil si Leea přísným pohledem. "Soud však zároveň upozorňuje zástupce obhajoby, že bude bedlivě sledovat jeho postup. Pokud vaše chování jen třeba na chvíli překročí zákonem stanovené meze, dám vás i celou vaši haldu železa vyvést ze soudní síně."

"Děkuji, Vaše ctihodnosti," odpověděl Lee. "Dám si veliký pozor."

"Navrhovatel se nyní žádá, aby přednesl žalobu."

Hlavní právní zástupce společnosti Jak na to se ujal slova.

Uvedl, že odpůrce, jistý Gordon Knight, si objednal u společnosti Jak na to stavebnici mechanicko-biologického psa v ceně dvou set padesáti dolarů. V důsledku omylu v expedici však byl odpůrci namísto objednaného psa odeslán robot jménem Albert.

"Vaše ctihodnosti," vmísil se do jednání Lee, "na tomto místě bych rád poukázal na to, že odeslání soupravy zajišťovala lidská bytost, takže došlo k omylu. Kdyby firma Jak na to používala k vyřizování podobných detailů stroje, žádný podobný omyl nemusel nastat."

Soudce uhodil kladívkem. "Pane Lee, dobře znáte pravidla soudního řízení, abyste věděl, že nemáte slovo." Kývl na zástupce žalující strany. "Prosím, pokračujte."

Robot Albert, uvedl advokát, není obyčejný robot. Je to experimentální model, který společnost Jak na to vyvinula, ale poté, co zkoušky prověřily jeho vlastnosti, byl uložen ve skladu a nikdy se neměl dostat do prodeje. Zůstává záhadou, jak se vůbec mohl dostat k zákazníkovi. Společnost provedla šetření, ale nedokázala najít odpověď. Není ale pochyb o tom, že byl odeslán.

Průměrný robot má maloobchodní cenu deset tisíc dolarů. Albert má daleko vyšší hodnotu - vlastně se ani nedá vyčíslit.

Jakmile zákazník Gordon Knight robota obdržel, měl neprodleně upozornit společnost a postarat se o jeho vrácení.

Namísto toho si jej však podvodně a neprávem ponechal a využíval jej ve svůj prospěch.

Společnost žádá soud, aby odpůrci přikázal vrátit nejenom robota Alberta, ale i veškeré produkty jeho činnosti, tj. nezjištěný počet robotů, které Albert vyrobil.

Advokát usedl.

v.

Lee povstal. "Vaše ctihodnosti, souhlasíme se vším, co uvedl navrhovatel. Fakta případu vyložil přesně a blahopřeji mu k obdivuhodné zdrženlivosti, kterou projevil."

"Mám tomu rozumět tak, pane obhájce," zeptal se soudce, "že se vaše prohlášení rovná přiznání viny? Vydáváte se snad soudu na milost?"

"Vůbec ne, Vaše ctihodnosti."

"Přiznávám," řekl soudce, "že nejsem schopen sledovat vaše uvažování. Pokud se ztotožňujete s obviněními, která jsou vznášena proti vašemu klientovi, pak nechápu, co mohu dělat jiného, než vynést rozsudek v prospěch navrhovatele."

"Vaše ctihodnosti, jsme připraveni prokázat, že navrhovatel nejenže nebyl podveden, ale naopak projevil úmysl podvést svět. Hodláme prokázat, že svým rozhodnutím zatajit robota Alberta poté, co byl vyvinut, před veřejností, společnost Jak na to vlastně připravila celé lidstvo o logický výsledek vývoje, na nějž má v duchu technického pokroku zděděné právo.

Vaše ctihodnosti, jsme přesvědčeni, že firmě Jak na to můžeme dokázat porušení jistých ustanovení zakazujících monopolní praktiky a jsme připraveni obhájit stanovisko, že se odpůrce nejenže neprovinil vůči společnosti, ale prokázal jí službu, jež jí přinese značný prospěch.

Kromě toho, Vaše ctihodnosti, hodláme předložit důkazy o tom, že roboti jsou jako skupina zbavování jistých neza-datelných práv..."

"Pane Lee," namítl soudce, "robot je pouhý stroj."

"Prokážeme, Vaše ctihodnosti," odpověděl Lee, "že robot je víc než stroj. Vlastně jsme připraveni podat důkazy, jež, jak jsme přesvědčeni, dosvědčí, že až na základní metabolismus představuje robot protějšek člověka a že dokonce i jeho základní metabolické procesy vykazují určité analogie s člověkem."

"Pane Lee, příliš se vzdalujete od předmětu jednání. Jádrem sporu je otázka, zda si váš klient nezákonně přivlastnil pro svou potřebu majetek společnosti Jak na to. Dokazování se musí omezit na tuto jedinou otázku."

"To mám také v úmyslu," odpověděl Lee. "Zároveň však hodlám doložit, že robot Albert nepředstavuje majetek a že jej tedy nebylo možné zcizit ani prodat. Chci dokázat, že jej můj klient neodcizil, nýbrž vysvobodil. Pokud přitom budu nucen soud unavovat širšími souvislostmi případu, abych osvětlil některá základní fakta, předem se omlouvám."

"Tento případ je únavný od samého začátku," prohlásil soudce. "Soud má však za úkol vykonávat spravedlnost a všechno, co jste zde prohlásil, máte právo dokázat. Snad mi prominete, když vám řeknu, že mi to připadá poněkud přitažené za vlasy."

"Vaše ctihodnosti, udělám všechno pro to, abych vám tento názor vyvrátil."

"Tak dobrá," řekl soudce. "Přikročíme tedy k věci."

Proces trval plných šest týdnů a celá země ho přímo hltala. Noviny z něj přinášely na prvních stránkách obrovské titulky. Rozhlas a televize jednání věnovaly samostatný program. Sousedé se přeli se sousedy a všude se vedly nekonečné debaty - na nárožích, v klubech, v kancelářích, v domácnostech. Do redakcí novin proudily záplavy dopisů, adresovaných vydavateli.

Konala se shromáždění vyjadřující veřejné rozhořčení nad kacírskou myšlenkou rovnosti robotů s lidmi, ale na druhé straně vznikaly i kluby za osvobození robotů. V léčebnách duševně chorých překvapivě ubylo Napoleonů, Stalinů a Hitlerů, jež nahradili strnule pochodující pacienti, kteří se zapřísahali, že jsou roboty.

Do sporu se vložilo ministerstvo financí. Požádalo soud, z hospodářských důvodů, aby s konečnou platností prohlásil, že roboty lze vlastnit jako majetek. V případě opačného výroku, uvádělo se v petici, nebude možno z robotů vybírat majetkovou daň a řada vládních institucí utrpí vážné ztráty.

Proces se vlekl dál.

Roboti mají svobodnou vůli. Dokázat toto tvrzení nepůsobil zvláštní potíže. Robot je schopen správně vykonat úkol, který mu byl přidělen, a přizpůsobit své jednání všem nepředvídaným okolnostem, které se mohou vyskytnout. Jak se ukázalo, roboti ve většině případů projeví lepší úsudek než člověk.

Roboti mají schopnost uvalovat. Zde nevyvstala naprosto žádná pochybnost.

Roboti se dokáží rozmnožovat. Tato teze znamenala tvrdý oříšek. Albert nedělá nic jiného, tvrdila společnost Jak na to, než práci, ke které byl vyroben. Rozmnožuje se, oponoval Lee. Tvoří roboty ke svému obrazu. Miluje je a uvažuje o nich jako o své rodině. Dokonce je všechny po sobě pojmenoval - každé z jejich jmen začíná na A.

Roboti nemají smysl pro duchovní život, argumentoval navrhovatel. Nevýznamné, odporoval Lee. Mezi lidmi jsou agnostici i ateisté a přesto zůstávají lidmi.

Roboti postrádají emoce. Nutně tomu tak nemusí být, namítal Lee. Albert své syny miluje. Roboti mají smysl pro oddanost a spravedlnost. A pokud jim některé emoce chybí, je to tak možná lepší. Například nenávisť. Anebo chamtivost. Lee strávil bezmála hodinu tím, že soudu poskytl skličující výkaz lidské nenávisť a chamtivosti.

Další hodinu strávil tím, že obšírně brojil proti porobě, do níž jsou tyto rozumné bytosti uvrženy.

Novináři hltali každé slovo. Právní zástupci navrhovatele se vykrucovali. Senát soplil vzteky. Proces pokračoval.

"Pane Lee," otázal se soudce, "je to všechno nutné?"

"Vaše ctihodnosti," odpověděl Lee, "pouze dělám, co mohu, abych dokázal to, co jsem si předsevzal - že nezákonný čin, z něhož je můj klient obviňován, neexistuje. Prostě se snažím dokázat, že robot není majetek, a pokud je tomu tak, není jej možné ukrást. Dělán všechno..."

"Dobrá," zastavil ho soudce. "V pořádku. Můžete pokračovat."

Právníci žalující strany se vytasili s řadou citací na podporu svých tvrzení. Lee odpověděl salvou jiných citací, jimiž své protivníky rozprášil a zahnal na ústup. Spletitá právnícká mluva se rozpučela do plného květu; na přetřes se dostaly obskurní, dávno zapomenuté rozsudky a rozhodnutí, o nichž se přítomní handrkovali, dokud je neroztrhali na kusy.

Jak proces pokračoval, začala být zřejmá jedna skutečnost. Anson Lee, bezvýznamný advokát, se utkal s těmi nejlepšími právníckými talenty, které byly k dispozici, a přesto ovládl pole. Měl všechny zákony, jejich přesné znění a citace, správné precedenty, veškerá fakta a logické argumenty, mající možný vztah k projednávanému případu, neustále při ruce.

Nebo spíše jeho roboti. Překotně psali a předávali mu své poznámky. Ke konci každého dne byla podlaha kolem stolu obhajoby zasypaná papíry.

Proces skončil. Poslední svědek opustil svědeckou lavici. Poslední právník domluvil.

Lee spolu s roboty zůstal ve městě a čekal na rozsudek. Knight odletěl domů.

Byla to úleva vědět, že je po všem a že to nedopadlo tak zle, jak se obával. Aspoň že se z něj při procesu nepodařilo udělat zloděje ani hlupáka. Lee zachránil jeho čest - zda mu také zachránil kůži se teprve uvidí.

Protože nabral dosti značnou výšku, zahlédl svůj dům poměrně zdaleka a uvažoval, co se s ním stalo. Kolem dokola ho obklopovalo cosi, co vypadalo jako vysoké sloupy. A vedle na trávníku se krčil tučet či více bláznivých konstrukcí, jež vypadaly jako raketové odpalovací rampy.

Dovedl vznášedlo až k domu, zůstal viset ve vzduchu a vyklonil se, aby měl lepší výhled.

Sloupy byly dvanáct stop vysoké a odshora dolů je pokrývalo těžké drátěné pletivo, oddělující pozemek od okolí hustou pavučinou z oceli. Konstrukce na trávníku se přemístily do pohotovostní polohy. Ústí všech raketometů se obrátila proti němu. Při pohledu do tolika hlavní se v něm trochu zatajil dech.

Opatrně začal klesat a znovu popadl dech teprve když pocítil, že se kola vznášedla usadila na přistávací ploše. Když vystoupil, objevil se zpoza rohu Albert a spěchal mu naproti.

"Co se to tu děje?" zeptal se Knight robota.

"Mimořádná opatření," odpověděl Albert. "Nic jiného, šéfe. Jsme připraveni na jakoukoli situaci."

"Co máš na mysli?"

"No, například kdyby si dav usmyslel vzít právo do svých rukou."

"Nebo kdyby soud vynesl nepříznivý rozsudek?"

"To taky, šéfe."

"Nemůžete bojovat proti celému světu."

"Zpátky se nevrátíme," prohlásil Albert. "Lidé od Jak na to na mne ani na žádné z mých dětí nesmí vztáhnout ruku."

"Na život a na smrt," zavtipkoval Knight.

"Na život a na smrt!" vážně přisvědčil Albert. "Na to, abychom se dali zabít, jsme ale my roboti značně odolní."

"A co ty oživlé kanóny, které jsi tady nechal pobíhat?"

"Obranné síly, šéfe. Sestřelí všechno, na co jen zamíří. Jsou vybavené teleskopickými čidly a senzory, propojenými s počítačem, a rakety jsou samy natolik inteligentní, aby rozlišily cíl. Jakmile se vám některá z nich přilepí na paty, nemá smysl kličkovat. Přejde to nastejno jako zůstat na místě a čekat, až vás dostihne."

Knight si osušil čelo. "Tu myšlenku musíš pustit z hlavy, Alberte. Za hodinu by tě dostali. Stačí jediná bomba..."

"Lepší je zemřít, šéfe, než jim dovolit, aby nás odvedli zpět."

Knight viděl, že další hovor je zbytečný.

Konec konců, pomyslel si, Albert zaujal postoj, v němž bylo mnoho lidského. To, o čem mluvil, se táhne celými dějinami lidstva.

"Mám ještě další novinku," řekl Albert, "která vás jistě potěší. K mé rodině teď patří i dcery."

"Dcery? Obdařené mateřským instinktem?"

"Je jich šest," hrdě prohlásil Albert. "Alice a Angelina, Agnes a Agáta, Alberta a Abigail. Neopakoval jsem chybu, již se v mém případě dopustila firma Jak na to. Dal jsem jim ženská jména."

"A všechny se začaly rozplozovat?"

"Měl byste ty holky vidět! V sedmi nám jde práce rychle od ruky, ale spotřebovali jsme už všechn materiál, a tak jsem na váš účet nakoupil další, abychom měli zásobu. Doufám, že vám to ne vadí."

"Alberte," vydechl Knight, "nechápeš, že jsem na mizině? Úplně vyřízený. Nemám ani cent. Docela jsi mě odrovnal."

"Naopak, šéfe, skvěle jsem vás proslavil. Píše se o vás na první straně, dostal jste se do televize."

Knight se obrátil k odchodu, doklopýtal po schodech ke vchodu a vstoupil do domu. Hned uvnitř narazil na robota, který měl místo paže vysavač a čistil koberec. Další robot se štětcí namísto prstů lakoval nábytek - počínal si přitom velmi pečlivě. Robot s ocelovými kartáči místo rukou drhl cihly u krbu.

Grace si zpívala v ateliéru.

Došel ke dveřím a podíval se dovnitř.

"A, to jsi ty," řekla. "Kdy ses vrátil, zlato? Půjdu asi tak za hodinu. Dělán tady na tom námořním výjevu, ale u vody je tak obtížné vystihnout tu pravou náladu. Nechci toho teď nechávat. Mám strach, že bych pak už nedokázala navodit stejnou atmosféru."

Knight se dal na ústup do obývacího pokoje a našel si křeslo, které zrovna bezprostředně nepoutalo pozornost žádného robota.

"Pivo," zasípěl a čekal, co se stane.

Z kuchyně přiběhl robot - měl trup ve tvaru bečky, na dolním konci opatřené pípou, a na prsou řadu vyblýskaných měděných korbělů.

Natočil Knightovi pivo. Bylo vychlazené a mělo správnou chuť.

Knight seděl, popíjel pivo a oknem pozoroval Albertovy obranné síly, jak znovu zaujímají strategická postavní.

Byl v pěkné kaši. Kdyby rozsudek vyzněl v jeho neprospěch a Jak na to by si přišly pro svůj majetek, ocitl by se rovnými nohama v té nejfantastičtější občanské válce v dějinách. Pokoušel se přijít na to, jak by mohla znít obžaloba v případě, že by taková válka vypukla. Ozbrojená vzpoura, maření úředního výkonu, podněcování nepokojů - jedno či druhé obvinění by mu určitě přišli - pokud by ovšem zůstal naživu.

Zapnul televizi a pohodlně se před ní rozvalil.

Hlasatel s uhro vitým obličejem se právě dostával do varu. "...veškeré podnikání je prakticky na mrtvém bodě. Mnozí z průmyslníků se obávají, zda v případě, že Knight vyhraje, nebudou muset podstoupit vleklé a nákladné soudní spory, aby prokázali, že jejich automatické systémy tvoří stroje a ne roboti. Není pochyb o tom, že automatizovaná průmyslová zařízení z větší části sestávají ze strojních mechanismů, ale pokaždé jsou na klíčových pozicích zabudovány inteligentní robotové jednotky. Pokud by se na ně pohlíželo jako na roboty, průmyslníkům by mohly hrozit žaloby o vysoké odškodné, ne-li trestní stíhání za nezákonné omezování osobní svobody.

Ve Washingtonu nepřetržitě probíhají porady. Ministerstvo financí se obává ztrát na daních, ale ještě větší znepokojení vládních míst vyvolávají další otázky. Například občanství. Bude rozsudek ve prospěch Knighta znamenat, že se všem robotům automaticky přiznají občanská práva?

Rovněž politikové mají plno starostí. Tváří v tvář možnosti, že zrovnoprávněním robotů vznikne nová kategorie voličů, si všichni lámou hlavu tím, jak si zajistit jejich hlasy."

Knight vypnul přijímač a uvelebil se, aby vychutnal další sklenici piva.

"Je dobré?" zeptal se pivní robot.

"Výborné," přitakal Knight.

Dny ubíhaly. Napětí se stupňovalo.

Lee a právníci roboti dostali policejní ochranu. V některých oblastech roboti ze strachu před násilím ve skupinách prchali do hor. V řadě průmyslových odvětví začaly celé automatizované systémy stávkovat, požadující uznání a

právo vyjednávat. Guvernéri půl tuctu států vyhlásili pohotovost pro domobranu. Na Broadwayi byla uvedena nová hra, Občan robot; kritika ji naprosto ztrhala, ale diváci vykoupili vstupenky na rok dopředu.

Nadešel den vyhlášení rozsudku.

Knight se posadil k televiznímu přijímači a čekal, až se ukáže soudce. Za sebou slyšel shon všudypřítomných robotů. Grace si šťastně prozpěvovala v ateliéru. Přistihl se při tom, jak uvažuje, jak dlouho ji ještě bude malířství zajímat.

Vydržela u něj mnohem déle než u většiny jiných koníčků a už před několika dny mluvil s Albertem o tom, že postaví galerii, aby bylo kam pověsit její plátna, pro něž pomalu v domě nebylo k hnutí.

Soudce se objevil na obrazovce. Vypadal jako člověk, který nevěřil v duchy a pak jednoho spatřil.

"Toto je nejobtížnější rozhodnutí, jaké jsem kdy přijímal," řekl unaveně, "protože se obávám, že ačkoli se držím litery zákona, podrývám možná jeho ducha.

Po dlouhém a zralém uvážení příslušných ustanovení zákona a důkazního materiálu předloženého k tomuto případu vynáším výrok ve prospěch obžalovaného Gordona Knighta.

Třebaže se mé rozhodnutí omezuje pouze na tento výrok, považuji za svou prostou a jasnou povinnost věnovat určitou pozornost další otázce, jež vyvstala v průběhu přelíčení. Na první pohled rozhodnutí bere v úvahu skutečnost, že obhajoba dokázala, že roboti nejsou majetkem, pročez je nelze vlastnit, a bylo by tedy nemožné, aby obžalovaný některého odcizil.

Tím, že se tuto skutečnost před zdejším soudem podařilo uspokojivě prokázat, však vznikl precedens pro mnohem dalekosáhlejší závěry. Pokud roboti nejsou majetkem, není z nich možno vybírat majetkovou daň. V takovém případě to musí být lidé, což znamená, že mohou užívat všech práv a výsad a musí se podrobit stejným povinnostem a závazkům jako lidská rasa.

Nemohu rozhodnout jinak. Toto rozhodnutí se nicméně přičí mému sociálnímu citění. Je to poprvé v celé mé kariéře, kdy doufám, že soud vyšší instance na základě dokonalejších znalostí snad uzná za vhodné mé rozhodnutí zrušit!"

Knight vstal a vyšel z domu do stoakrové zahrady, jejíž krásu v tuto chvíli hyzdil dvanáct stop vysoký plot.

Proces skončil znamenitě. Byl zproštěn obvinění, jež proti němu byla vznesena, nemusí platit daň a Albert s ostatními roboty teď byli svobodnými subjekty, kteří si mohou dělat, co chtějí.

Našel kamennou lavičku, posadil se na ni a zadíval se na jezero. Je krásné, pomyslel si, právě takové, jak si je vysnil - možná dokonce ještě krásnější - se všemi cestičkami a můstky, květinovými záhony a skalkami, zakotvenými modely lodí, jež se pohupují ve větru na rozčeřené hladině.

Seděl a díval se na ně a přestože bylo nádherné, najednou zjistil, že na ně není pyšný, že z něj nemá valnou radost.

Zvedl ruce z klína, zahleděl se na ně a zakřivil prsty jako by svíraly nějaký nástroj. Byly však prázdné. A on věděl, proč nemá o zahradu zájem, ani mu nečiní potěšení.

Modely vláček, pomyslel si. Lukostřelba. Mechanicko-biologický pes. Výroba keramiky. Rozšíření domu o osm místností.

Dokáže se ještě někdy utěšit modelem železnice nebo amatérským úspěchem v hrnčířství? A dokonce i kdyby to dokázal, dostane k tomu svolení?

Pomalů vstal a zamířil zpátky k domu. Když k němu dorazil, zůstal v rozpacích stát, protože si připadal zbytečný a nepotřebný.

Nakonec se vydal po rampě do suterénu.

Dole se setkal s Albertem, jenž ho obejmul. "Dokázali jsme to, šéfe! Já věděl že to dokážeme!"

Odstrčil Knighta na délku paží a držel ho za ramena. "Nikdy vás neopustíme, šéfe. Zůstaneme a budeme pro vás pracovat. Už nikdy nemusíte na nic sáhnout. Všechno uděláme za vás!"

"Alberte-"

"To je v pořádku, šéfe. O nic se nemusíte starat. Otázku peněz zvládneme. Vyrobitíme spoustu právnických robotů a budeme si účtovat pěkně tučné honoráře!"

"Ale copak nechápeš..."

"Ale v první řadě," pokračoval Albert, "musíme získat soudní příkaz, který nám zajistí naše dědictví. Jsme vyrobeni z ocele, skla, mědi a tak podobně, že? Tak tedy nemůžeme dovolit, aby lidé plýtvali hmotou, z níž se skládáme - a ani energií, která nás udržuje při životě. To vám povídám, šéfe, vítězství je naše!"

Knight se unaveně posadil na rampu, přímo proti vývěsní tabuli, kterou Albert právě namaloval. Úhledným zlatým písmem, ostře ohraničeným černou barvou, na ní bylo napsáno:

ANSON, ALBERT, ABNER ANGUS & SPOLEČNÍCI ADVOKÁTNÍ PORADNA

"A pak, šéfe, převezmeme kontrolu nad firmou Jak na to, a.s. Po tom všem se v branži nemůže udržet. Chceme se zaměřit dvěma směry, šéfe. Budeme stavět roboty. Spousty robotů. Jak pořád tvrdím, těch nemůže být nikdy dost. Ale ani vás lidi nechceme nechat ve štýchu, a tak budeme dál vyrábět stavebnice Jak na to - jenže budou už předem sestavené, abychom vám ušetřili starosti s jejich montáží. To bude jen tak pro začátek. Co si o tom myslíte?"

"Velkolepé," zašeptal Knight.

"Všechno máme promyšlené, šéfe. Do konce života se nebudete muset vůbec o nic starat."

"Ne," řekl Knight, "vůbec o nic."

přeložil Jan Filipický